

Előfizetési árak:

A kiadóhivatalban átvéve:	
Egész évre	6 frt — kr.
Negyedévre	1 > 50 >
Helyben na. noz. átvéve:	
Egész évre	8 frt — kr.
Negyedévre	2 frt — kr.
Vidékre postán szállítva:	
Egész évre	10 frt — kr.
Negyedévre	2 > 50 >

TISZÁNTÚL

POLITIKAI NAPILAP.

Megjelenik mindennap, a hétfői és ünnep utáni napok kivételével.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Apáczai-utca 3. sz.

A szerkesztőség kéziratok visszadási és vagy megőrzésére nem vállalkozik.

Előfizetések és hirdetések a kiadóhivatalhoz intézendők.

Egyes szám ára 4 kr.

NAGYVÁRAD, jan. 25.

Választások a szomszédban.

Nagy fontosságú, következményeiben kiszámíthatatlan választási mozgalom indult meg tegnap a velünk oly szoros viszonyban élő Ausztriában. A »Wiener Zeitung« szombati számában megjelent legfelsőbb kézirat nyomán rögtön megindult a szervezkedés minden vonalon.

Természetes dolog, hogy ma még senki sem képes megmozdulni, mi lesz ennek a küzdelemnek az eredménye. Ausztriában, ahol régóta titkos szavazás van életben, nem lehet Bánffy-féle választásokat rendezni. Ehhez járul, hogy megint a választók bizalma a régi pártok jelszavai iránt. És ami még kétesebbé teszi a választás kimenetelét az a körülmény, hogy ezuttal fog először választani az úgynevezett ötödik kúria (a kis emberek osztálya) az új választási törvény alapján. Mert hiába szidják reakcionáriusnak Ausztriát, szabadabb, frissebb már ott a levegő, mint nálunk. Nálunk leszállítják a szavazók számát, odaát kiterjesztik a választói jogosultságot.

Most még tehát sejteni sem lehet a harc kimenetelét, de annyi látszik már is, hogy a liberális párt megtörve fog kikerülni a küzdelemből. Pedig odaát már sokat tanultak a liberálisok ellenségeiktől. Belátták, hogy az önző merkantil politikát nem lehet már folytatni, — az a liberalizmus, mely úri politikát folytatott, mely csak a felső tizezerrel törődött, akiktől sápot, hatalmat és támogatást várt, a

néppel pedig mit sem törődött, — ez a liberalizmus minden művelt államban lejárt magát (csak éppen nálunk van még felszinen, de itt is utolsó erőfeszítéseit teszi.) Belátták ezt az osztrák liberálisok s azért nemcsak politikát változtattak, hanem czéget is. *Letették az eddig hangzatos liberális nevet*, mely elvesztette már minden vonzerejét.

Szociálpolitikusoknak nevezik magukat, — úgy látszik utánozni akarják nagy ellenfeleiket, a keresztény-szociálistákat. Hogy minden párt felvette programjába a társadalmi bajok enyhítésére irányuló kísérleteket és gyógyszereket, mutatja azt, hogy odaát már megértették a kor döntő szavát.

Hogy a liberálisok, vagy most már szociálpolitikusok, akik legelsőkül adták ki választási manifestumjokat, nem valami vérmes reményeket táplálnak a győzelem iránt, mutatja az, hogy mint a sirályok a vihar előtt, úgy siránkoznak a magyar liberális lapok osztrák testvéreik bukásán.

A »Pester Lloyd« már megkezdte kirohanását »az új klerikális-feudális invázió« ellen. Sajnos, hogy az osztrák kormány sajtója tanítja a magyar liberálisokat — alkotmányos érzekre. A »Reichswehr« u. i. azt feleli vissza, hogy bármilyen lesz is a pártok állása az új parlamentben — az *igazi népképviselő* lesz, míg Magyarországon fictió az egész.

Sajnos, még egy erősebb dozió is szolgál az osztrák felhivatalos. Arról is biztosítja a »Pester Lloyd« gárdáját, hogy akárhány párt vagy párttöredék legyen is

az új parlamentben, azok *csak olyan ki-egyeztést fognak elfogadni, amely megfelel Ausztria igazságos érdekének.*

Erre szeretnénk feleletet hallani Bánffy óriási pártjából. De ennek már vége Bánffy örül, ha a 35%-ból letud alkudni $\frac{1}{4}$ százalékot, az ország pedig keservesen fizeti a Bánffy-féle hősködés sivár eredményét.

Mindegy tehát, akárhogy ütnek is ki az osztrák választások, — a végeredmény az lesz, hogy mi engedünk — és fízetjük a kvótátöbbletet

Az osztrák klerus kiáltványa.

Ausztria összes katolikus főpapjai a közeledő választások alkalmával együttes kiáltványt intéztek hiveikhez, a melyben lelkükre kötik, hogy politikai jogaik gyakorlásánál ne feledkezzenek meg hitbeli kötelességeikről. A kiáltvány arra szólítja fel a választókat, hogy olyan katolikusokra adják szavazatukat, a kik megvédik az egyház érdekeit.

A király személye körüli minisztérium.

Hatáskörének kiterjesztéséről közöl információkat a Politikai Hetiszemle vasárnapi száma. Az értesülés, melynek hitelességért természetesen az említett folyóirat felel, ezeket mondja: Szükségesnek tartják, hogy a magyar kormány erős érdekképviselője legyen Bécsben az udvarnál, valamint a diplomáciával és az osztrák kormányval szemben. És a minisztériumot vissza akarják adni annak a nagyfontosságú rendeltetésének, melyet az 1848. évi III. t. c. megalkotói szántak az ő felsége személye mellé rendelt minisztériumnak, mely az újabb időben a magyar kormány és az ud-

A „TISZÁNTÚL“ TÁRCZÁJA.

Az olvasmányokról.

Az eszkimó nem olvas. Rémesen hosszú éjszakája sötét s ha napja hajnalik, teljesen lenyűgözi az élelemkeresés gondja. De meg nem él társadalomban. Nem érdeklik embertársainak életviszonyai, annál kevésbé annak gondolat s érzelmvilága. Neki az olvasás okatlan fényűzés volna. — És valaha régen hasonló állapotban volt a boldogabb földövek lakója is.

A barlanglakó nem tudja, mi a szellemi élet, elfoglalja a fizikai életküzdelem. Sőt mikor kilép az ember barlanglakából, mikor kezdetét veszi a civilizáció óriás munkája: akkor is elébb csak mesterséget folytat, cserél, hadakozik. Hanem azután mikor az eddigi önmaguknak, önmagukért élő izolált egyének kapcsolatba hozták élettevékenységüket, közös észlra szövetkeznek; a mikor létrejön az emberi társadalom: akkor támad a vágy az emberben tudni más emberről, más időkről, más népekről; akkor fölébred az olvasás vágya. S azután az eszközök sem késnek soká.

Az antik világ már nagy gyönyörűséget talál az olvasásban; de ez a gyönyörűség még ott csak az előkelőknek, fejedelmi személyeknek adatik. Igaz, hogy már az egyiptomiaknál sok ezer papyrustekeresből álló könyvtárak, az assyroknál sok ezer durva agyagtáblából álló

könyvtárak vannak a királyok birtokában: hanem azért még a középkorban is csak nagyon lassan szaporodnak az olvasmányok. Fárastó, testelketöltő kézírásal készülnek még azok s így nem csoda, ha a társadalom zöme előtt ismeretlen élvezet az olvasás. Csak az ujkor adott szárnyakat a könyvnyomtatás föltalálásával az olvasmányoknak s ma már nem nevezhető művelt embernek, aki nem olvas.

Nincs is hatalmasabb művelődési eszköz a jó olvasmánynál. Főlemeli lelkünket s megóvja a mindennapiság salakjától, tisztítólag, nemesítőleg hat rá; szélesíti ismeretkörünket, szárnyalásra indítja gondolatainkat. Eszméket, érzelmeket olt belénk és bevilágítja az utat, melyen észleleteinket, tapasztalatainkat okszerűen rendezhetjük.

Aztán az olvasmányok teszik lehetségessé, hogy szerény helyzetben élő és stréberségben szűkölködő ember is élvezhesse a nagyok, az előkelők társaságát. Tudomást vehessen királyok, királynék, államférfiak, híres utazók, bölcsészek, költők, írók közvetlen nyilatkozatairól; anélkül, hogy pirulnia kellene tudatlanságáért; dorgálást vagy gunyt tűrni nehéz felfogásáért, vagy félreértésért s — ami fő — mindez minden hajlongás s az etikett bármi kötelezettsége nélkül.

Valóban, az olvasmányok legkellemesebb s legfontosabb kulturtényezők s kelendőségük aránya méltán képezheti valamely társadalom szellemi intelligenciájának mértékét.

A tapasztalat bizonyítja, hogy minél előre-

haladottabb pl. valamely város társadalmá: annál többen s annál többet olvasnak ott.

Nálunk még ritkaság számba megy a hordár, ki az utcaszegleten kedvenc olvasmányába van elmerülve. Megbotránkozást kelt a koldus, ki a vett alamizsna után valami olvasni valót kér a hosszú téli estékre. Azon is fenakadunk, ha inasunk távollétünkben szemlét tart könyvtárunk felett s véletlenül hazatérve a hintaszékünkön találjuk olvasmányával foglalkozva. Csodálkozunk, hogy az udvarunkban lakó foltozó suszter esténként 11—12 óráig olvas fel övéinek; a faluról bevetődött ember meg éppen vesztjóslóan rázza az efféle dologra fejét, rá gondolván az ő len vagy tökmagolaj mécesésére, amit az »anyjuk« odahaza csak éppen ágyvetéskor gyújt meg.

De hát minálunk már petróleummal és gázzal világítanak; nagyobb városokban meg már villammal, acetilénnel. Csoda-e, ha az ilyen »világos« városokban még e legsőbb néprétegben is felkarolták már az olvasmányok. Budapesten hajnalban már friss lapot olvas a mézárósegény, míg a propeller átszállítja husos kosarával a Dunán a tulsó partra. Olvas a pék kihordója, míg egyik kávéházból a másikba viszi a süteményt. Olvas a kofa, míg vevője érkezik s nagyobb gonddal rejti az eső elől kopott ernyője alá olvasmányát, mint árucikkjeit. A fiakeres kocsisoknak már »leibzsurnál«-juk van s a mesterinas meg megbizatásában eljár, már kiolvasta a legutolsó kiadásu lapot s hazafutásban leszállított áron tovább is adja.

var közti magasabb posta hivattalá és rendjel-minisztériummá devalválódott. Allítólag oly szerkezetet adnak most ennek a miniszteriumnak, hogy a külön magyar kabinet-iroda fölállítását is szükségtelessé teszi. Az ügy- és hatáskör újabb rendezése iránt most folynak a tárgyalások.

A levél mint argumentum.

Hogy milyen politikai baklövést követett el Bánffy, midőn a képviselőházban egy tiszteletlen uton hozzá jutott magánlevelet argumentumnak használt fel az ellenzék ellenében, azt legjobban illusztrálja a mély megbotrántoztatás és indignáció, melynek jelei még a kormánypárton is észlelhetők.

Mindenesetre kell valaminek történni Bánffy részéről az izgatottság lecsillapítására, mert ez az odíozus dolog egyre nagyobb hullámokat ver fel. Tegnap már a N e m z e t i K a s z i n ó b a n is felháborodással tárgyalták ezt az ügyet.

Arra nézve, hogy milyen tarthatatlan a Bánffy védekezése, egy analog példát hozunk elő a világtörténelemből.

A francia nemzetgyűlés 1791. június 21-iki ülésén jelentette az elnök, hogy a királyi család Párisból távozott. Ez volt a szerencsétlen verrennesi menekülési kísérlet. Együttal értesül az ülés arról is, hogy a királyi palotában két le nem zárt levelet találtak, melyet a sietségben ott felejtettek. És a francia nemzetgyűlés ugyanabban az ülésben elhatározta, hogy tiszteletlen dolognak tartja a betekintést ezen levelekbe, hivatalos lepecsételését és elküldte mindkét levelet azoknak, kiknek a két levél mint czimzetteknek tulajdonát képezte.

Pedig a francia nemzetgyűlés egy forradalmi testület volt, mely nemsokára ezen eset után halálos ítéletet mondott XVI. Lajos és családja fejére.

Contraria, justa se posita, magis elucescunt.

A paritás Ausztriában.

Az osztrák hivatalos lap január 22-diki számában közzétett császári pátenst, mely az osztrák képviselőházat és az urak házát, mely fölőszlatja és az új választásokat elrendeli, a következő cimbevezetéssel bír:

»Wir Franz Joseph der Erste, vom Cot-

tes Gnaden Kaiser von Oesterreich; König von Ungarn und Böhmen« etc. Itt következők ő felsége többi címzei.

E czimzés kétségtelenül az abszolút ausztriai császárság maradványa, ahol Magyarország a tartományok közt csak mint primus inter pares volt előre téve s azonfelül a magyar királyság »apostoli« jellege teljesen hiányzott. Mivel azonban ő felsége az új alkotmány életbelépése után, 1868. nov. 14-én Beusthoz intézett legmagasabb elhatározásában a uralkodó czimét véglegesen úgy rendezte, hogy az ausztriai címek felsorolása után külön tétessék ki a magyar királyi méltóság (szószertint: »Ausztriai császár, Csehország királya stb. és Magyarország apostoli királya.«), joggal merül föl a kérdés, hogy az osztrák kormány ismeri-e ő felségének ezen legmagasabb elhatározását s tudja-e, hogy ő felsége »a felség jogai körébe tartozó cselekményeknél« 1868 óta ezt a czimet használja és ez a czim illeti őt meg jog szerint, nem pedig a régi császársági czim? Ha 29 év nem telt volna el azóta, azt kellene hinnünk, hogy az osztrák bürokrácia még nem fogtak el a régi blanketták; de ennyi idő eltelése után csak az a föltevés marad hátra hogy a hivatalos Ausztriában sem ő felsége legmagasabb elhatározása, sem a dualizmus nem részesül még most sem abban köteles tiszteletben, amely mind a kettőt megilleti.

Sopronmegyei egyesült ellenzék.

Sopronmegyei ellenzéki férfiak e hó 27-én Sopronban népes értekezletet tartottak. Elnökké egyhangulag dr. Borsody Gézárt választották. Választottak egy alelnököt, jegyzőt és pénztárost. Választókerületenkint végrehajtó bizottságot szerveztek. Egyesült erővel lépnek a küzdőtérré.

ORSZÁGGYÜLÉS.

A képviselőház ülése.

Budapest, január 25.

Elnök: Szilágyi Dezső.

Jegyzők: Rakovszky, Lázár Árpád.

A kormány részéről jelen vannak: Bánffy, Lukács, Pereké, Darányi, Josipovich.

Szilágyi Dezső elnök *Ruky* Pált, a vármai vizsgálóbiztost megeskette kötelességeire és ezzel rátértek a rendelkezési alapra, azaz a levélkére, a kis levélkére...

Bánffy Dezső báró: Az a heves támadás, melyben az ellenzék őt Blaskovich levele miatt részesítette, azt a gyanút kelti benne, hogy támadói jobban vannak informálva, mi-

képp, mely uton került a levél az ő kezébe. Ez őt arra készítette, hogy mélyebben vizsgálja az ügyet. Vizsgálatának eredménye is volt. Egy kormánypárti lap szerkesztője fölkereste őt és emondotta neki, hogy az iratot ő küldötte be a miniszterelnöknek. Az opera egyik művésznője új lakásba költözött, mely lakásban némrég a néppárt irodája volt. Az üres lakásban maradt egy csomó félrehányt papíros és a művésznő férje böngészvén azokban, elég érdekesnek találta a csomagot arra, hogy elvigye annak a kormánypárti újságnak a szerkesztőségébe. A szerkesztő az egyik iratot, mely a nemzeti párt viselkedésére jellemző világot vet, megmutatta több nemzeti párti képviselőnek, sőt a nemzeti pártot támogató egyik lap szerkesztőségének is, azután felvitte a miniszterelnökségbe és ott átadta, minthogy ő nem volt jelen, az egyik tisztviselőnek. Annak a szabadelvű párti lapnak a szerkesztője teljesen szavahihető ember...

Fölkiállítások: Ki az?

Bánffy: Megmondhatja, de kijelenti, hogy a szerkesztő teljesen korrektül járt el és rája nem vonatkozhatik az a kifejezés, a melyet ő is tegnap használt: tudniük, hogy azt a levelet ellopta valaki. Ez Vész József, a *Budapesti Napló* szerkesztője. Ő a levelet fölhasználta, mert annak tartalma magánbecsületében senkit sem sért és csak a politikai pártviszonyok megvilágítása céljából olvasta föl. (Helyeslés a jobboldalon.)

Blaskovich: Őt a miniszterelnök mindig úgy említi, hogy mint nemzeti párti képviselő írta azt a levelet. Méltóztassék közölni, mikor kelt az a levél?

Bánffy: 1895. szeptemberben.

Blaskovich: Tehát egy évvel a választás előtt, mikor őt még semmi pártkötelék és párttekintet nem fűzte a nemzetipárthoz. (Mozgás a baloldalon.)

Molnár János: Az, hogy titkos utakon került levelekkel akarnak kormányozni, a közélet mély sülyedésre vall. Sokkal jobb lett volna a miniszterelnöknek a levél dolgában nem felelni. A néppárt irodája 1895 november 2-án hurcolkodott, amikor még nem volt parlament párt, amikor Blaskovich sem volt képviselő és így a levél még inkább magánlevél volt. Veszinek nem volt joga arra, hogy a miniszterelnöknek azt a magánlevelet fölhasználás céljából adja át, mert azt csak két ember engedelmével tehetné volna: az egyik Blaskovich képviselő, a másik az ő csekélyisége. Egyiktől sem kapott engedelmet s így a Horánszky határozati javaslatát még inkább elfogadják, mert az még aktuálisabb.

Ivánka Oszkár disznóságnak nevezi Bánffy eljárását, melyet a levélügyben tanusított. Az

Hiába, ma az életviszonyok nagy arányokban bonyolódnak, a tudomány óriási léptekkel halad az irodalom szédítően terjed, a történelmek halmozódnak. S az ember, mindennek központja s mégis olyan szűk látókörű, — nem tudhat meg mindent saját tapasztalatai s élőszó nyomán, aztán nagyon kíváncsi is, — hát olvas 5 éves korától élete végéig. Ilyen körülmények között méltán feltűnő az olvasmányok hatása az emberiségre.

Gondoljuk csak meg, hogy a beszédnek, az előszónak is már milyen nagy hatása van az emberre; pedig beszélgetés közben elfoglal bennünket a környezet is, lekötve tartja figyelmünket a külső világ ezer körülményével; gondoljuk meg milyen könnyen lehet bennünket valamire rábeszélteni, sőt néhány szóval rá is szedni; hogy a társalgás befolyása alatt mennyire átváltozhatik egész egyéniségünk; ha aztán meggondoljuk, hogy mikor olvasunk teljesen átengedjük lelkünket az olvasmány hatásának, lehunyjuk szemünket a világ káprázata előtt s osztatlanul figyelünk: akkor még jobban mérlegelhetjük az olvasmányoknak nagy horderejét.

Könnyen megérthető tehát, hogy az egyének, úgy mint egész társadalmaknak életére átalakító hatással bírnak az olvasmányok és sokszor új korszakok keletkezését idézik elő. Csak néhány pregnans példát engedjenek mondanom: Robinzon hatása alatt nem egy ifjú szökött el otthonról s indult a nagy világba. A »Haramiák« olvasása után megnépesednek

a német erdők intelligens, nagylelkű rablóvezéreljöltekkel és Werter keserveinek nyomán nem egy érzékeny, szenvedő lélek gondol öngyilkosságra. Ime az irányzata átáramlott az olvasó lelkébe; az egyén rajbává lett olvasmányának.

A többször élvezett, például kedvenc olvasmány általában állandó jellegű is ad az egyéni lelkületének; úgy, hogy nem lehetetlen a következtetés a kedvenc olvasmányokról az egyéniségre.

Ha például belépünk egy előtünk teljesen ismeretlen egyén lakásába s asztalán Bougeau, Schlauch, Nogál munkáival találkozunk, biztosak lehetünk, hogy finom érzésű, tudományos s mindenek felett vallásos egyénnel fogunk megismerkedni.

Ha Plutarch, Virgil, Cicero nevét tárják elének az olvasmányok, következtessük bátran, hogy klasszikus műveltségű egyénnel van dolgunk. Ha az olvasmányok közt Schoppenhauer foglalja a főtért, félhetünk, hogy pessimistával és nőgyűlölvöl gyűlik meg bajunk.

Ha Zola, Ibsen, Prevost dominálnak valamely könyvtárban, biztosak lehetünk, hogy tulajdonosuk vagy nagyon erős idegzetű s nem rendül meg a ruttól, az iszonyutól; vagy pedig energivált s erős hatásra van szüksége, hogy szórakozzék; mindkét esetben pedig nem odaadó barátja a csöndes erényeknek.

Nagyszámu szépirodalmi, költői olvasmány jelenléte tudatja velünk, hogy a tulajdonos patikus lelkű egyén.

Ha pedig modern kényelemmel, diszszel

berendezett lakásban feltűnik nekünk a könyvek s más olvasmányok teljes hiánya: levonhatjuk a következtetést, hogy lakójának nem mestersége a szellemi munka; szeret enni, inni s az emberiség nagy gondjaival nem gyötéri magát. Szóval az olvasmányok ily irányban sok esetben jó utmutatók.

Az olvasmányoknak társadalmi átalakulást eredményező hatására nem egy példát nyújt a történelem.

A szent sirról szóló, megható olvasmányok mozgásba hozták egész Európát; még a 10 éves gyermekek is siettek életet, vért áldozni a keresztes háboruban.

Az utazásokra vonatkozó olvasmányok minden irányban megindították az emberiség nagy utazásait s az eredmény új világrések felfedezése volt.

Az érzékeny lovagregények előidézték a lovagkor betegségeit és Cervantes »Don Quixote«-ja kijózanította, meggyógyította a kort.

A francia forradalmat nem éhség, nem a királyok bűnei, nem a zsarnokság hívta életre: hanem a felvilágosodást terjesztő, lázadásra serkentő olvasmányok.

S nálunk, Magyarországon, a hanyatlástól, a megsemmisüléstől nem a hazaszeretetre, a hazafias munkára lelkesítő olvasmányok mentették meg a hazát?

Éppen a történelem a mondhatója, hogy az olvasmány »szívünknek anyaga s ördöge« egyaránt lehet.

Attól függ; mily célból olvasunk; meg-

rült matineé, melyről mindenkinek egy volt a véleménye: az t. i., hogy minden ízében sikerült, hogy magas színvonalon állott. És mindenki csak azt kérdezte: mikor tartanak megint ilyen?

Amde éppen a matineé rendkívüli sikere indít bennünket arra, hogy újból rámutassunk a helyiség szűk voltára s a többi közt arra, hogy nem lévén pódium fölállítva, se a szereplőket nem láthatta nagyon sok jelen volt jól, se, kivált a kik a nyitott ajtón át a billiárd tereméből hallgatták az egyes darabokat, csak éppen hallgatták, de nem hallottak ugyszólván semmit. *Pódium és megnagyobbított terem* — e két tanácsot adhatjuk e kath. kör matineé-rendező-bizottságának. Ahol ilyen előadást produkálnak, ott kell arról is gondoskodni, hogy mindenki élvezhesse nemcsak az éneket, hanem a fölolvasásokat is.

Személyi Kálmáné urnő ritka szép felolvasását lapunk tárczájában közöljük, »A kikeleti hóvirág« pedig abba a rovatba került, amelynek a szerző hónapok óta szorgalmas munkatársa. Annyi eredetiség, szellem és józan humor nyilatkozik meg ebben a tehetségben, hogy reményljük, sokszor fog még jókedvet varázsolni a kath. kör felolvasó-termébe.

Ezek után fokozott érdeklődéssel várja a közönség a kath. körnek — *táncmulatsággal egybekötött hangversenyét.*

Nagyvárad város közügyei.

Nagyvárad város közegészségügye 1896-ban.

Nagyvárad város tiszti főorvosi hivatala már összeállította a város múlt évi közegészségügyére vonatkozó jelentését.

E szerint Nagyvárad város közegészségügye az 1896. évben elég jó volt.

A vízvezetékét e fontos közegészségügyi tényezőt fejlesztették s az év folyamán 200 házhoz vezették be a vízvezetékét; jelenleg 1200 háznál van bent s az utcákon 47 közkut szolgál a közönségnek.

A jó ivóvíz hatása már is észlelhető a hasi-hagymáz esetek apadásán. — A járdák, kocsimegállók helyek aszfaltozás folytán, a seprés, tisztítás hozzá járult a javuláshoz. Járványok nem léptek fel.

A születési esetek 541 fővel mulják felül a halálozásokat.

A fertőző betegségek által okozott halálozások száma 1895-ben 112 és 1896-ban már csak 60 volt.

Ez az eredmény a kitünő kórházaknak,

Arábiában egy nomád rablócsapat megtalált egy békésen haladó karavánt. Kírbolta a kereskedőket, elvette még a testükön lévő ruhát is.

Biz ez eszuya dolog volt s kegyetlen bűntetést érdemel.

Az olvasó is békésen vonult magányába s élvezte olvasmányát. Egyedül van, (a karavánba 50-en voltak) lelke védtelen, fegyvertelen, várja az olvasmányban a szépné, a jónak, az igaznak megnyilatkozását. — — — S ime az rabló módra lelkének ront, ledönti eszményeit, lealázza a szépet, felmagasztalja a rútat; megérteti vele, hogy az emberi tetteknek nincs nemesebb rúgója, nincs önzellen lelkese-sedés; lerontja képzelete tündérvárát, szétriasztja annak jótékony szellemeit. — Bizonyítja hogy a lángész szörnyszülött, a szerelem vérkeringés, az üdvözítő hitvátság. — — —

S hát ama beduincapat visszaadott a karavánnak egy kis rizst, — hogy éhen ne haljon a legközelebbi oázisig; amaz olvasmány azonban a legbarbárabb rabló volt; pusztává tette az olvasó lelkét s nem kárpótolta semmivel . . .

* * *

Talán nagyon sötétek színeim; de nem árt mérlegelnünk, hogy mennyi áldást és mennyi veszedelmet rejtenek az olvasmányok s hogy manapság kezelésük olyan óvatosságot kíván milyent a kétélű fegyverek.

nőgyógyászattal összekapcsolt bábaképezdének, árvaházaknak, óvodáknak, bölcsődéknek, nép-konyháknak stb. köszönhető.

A fertőző betegségek esetek a következők voltak: vörhenyben megbetegedett 149, meghalt 32; a hasi-hagymáz 34 esetben, 9 halálozással; a hólyagos himlő 5 esetben, 1 halálozással; ez utóbbit még csirájában sikerült elfojtani. A kanyaró 14 esetben, 2 halálozással; a hökhurut 5 esetben, mindannyi gyógyult; a difteritisz 54 esetben, 11 halálozással fordult elő. Különösen ez utóbbi évről-évre csökken, a mit a járványkórházaknak, desinfektornak, szigorú elkülönítésnek és a gyógyszerumnak tulajdonít a jelentés.

A difteritisz esetek száma volt.

1892-ben 313,	meghalt 154,
1893-ban 337,	» 113,
1894-ben 146,	» 64,
1895-ben 99,	» 28,
1896-ban 54,	» 11.

A trachoma 17 esetben konstatáltatott.

UJDONSÁGOK.

TÁJÉKOZTATÓ.

- Január 28. Az iparos tanoncziskolai felügyelő-bizottság ülése délután 4 órakor.
- » 30. A Berettyó vízszabályozó társulat közgyűlése délelőtt fél 10 órakor.
- » 31. A biharmegyei kereskedelmi bank közgyűlése délelőtt 9 órakor.
- » 31. A Szigligeti Társaság matinéja.
- Február 10. A »Szabadság« sajtótere.
- » 17. Bittner Ferenc sajtótere Szügyi József ellen.
- » 24. A hírlapírók hangversenye a Sas-ban.

* **Farsangi ebédek.** Dr. Nogálli János felsz. püspök, nagyrépost vendégszerető házához vasárnap városunk előkelősége közül többen ebédre voltak hivatalosak. Részt vettek az ebéden a házigazdán kívül: Rác Mihály, Dús László, Tóth Márton, Böszörményi Géza, dr. Grosz Albert, K. Nagy Sándor, Tóth Imre, Busch Dávid, dr. Némethy Gyula és Lindenberger János. Az ebéd alatt dr. Nogálli János püspök szép beszédben éltette vendégeit. Rác Mihály városi főjegyző remek felköszöntővel válaszolt s általános tetszés között méltatta és éltette dr. Nogálli Jánost, mint Nagyvárad város díszpolgárát. — Ugyancsak vasárnap Andrássy János kanonok ur is ebédet adott, a melyen a város társadalmának előkelőségei voltak jelen.

* **Kitüntetett polgármester.** Szeged város helyettes polgármesterét: dr. Lázár Györgyöt szép kitüntetés érte. Király ő Felsege, a város érdekeinek előmozdítása körül szerzett érdemei elismerésül részére a királyi tanácsosi czímet adományozta.

* **Pál-fordulás.** A keresztény kalendárium-ban a holnapi napot foglalja le az emléke annak, hogy Saulus-ból Paulus lett. Holnap tartja az egyház Pál-fordulásának napját. Ehhez a naphoz azonban a jó magyar gazda szemében az időváltás hagyományos szokása is fűződik. Éppen olyan időjárás forduló napnak tartják, mint pl. a mérges Orbánt, úgy Vincze napját, József-napját, avagy Gyergyaszentelőt. Szok a jóslatok, melyek ezen napokra vannak alakítva, tapasztalat szerint rendszeren jobban bevágnak a Falb-féle napoknál. A tegnapi még enyhe, lucskos időnek hirtelen hidegre változása Pál-napjára a legújabb bizonyíték ezen theória mellett. Legalább ebben a pillanatban, mikor erről a témáról elmélkedem, erősen fagy odakint a frissen esett hó, de reggel még megint történhet »fordulás« és ez is egészen programmszerű lenne. Hosszabb lejárati proficiára tehát abszolúte nem vállalkozom, bármennyire bírom is Pál-napjának hitelében.

* **Röntgen sugár helyett — delejes sugár.** Mindnyájunkra felejthetetlen benyomást tettek dr. Károly Irén tanár ur remek Röntgen elő-

adásai. Megesodáltuk az új sugár titokzatos erejét s bámultuk az emberi észet, mely a titokzatos ismeretlent is hatalma alá tudja hajtani, szolgájává tudja tenni. Azt hiszem, mindnyájunkban felébredt a vágy, mielőbb hallani valamit, ami e titkos X sugarak lényegét megmagyarázza. Ugylátszik, nem sokára, mint ismerősnek nézhetünk szemébe az X sugaraknak. Nagy-Károlyban, e minden nemesért lelkesedni tudó, intelligens kis városban, mely a svábság közé ékelve, bámulatosan végzi magyarosító missióját, annyira tudnak érdeklődni a tudomány iránt, hogy beszerettek egy hatalmas szikra indítót a Röntgen sugarak előállításához. A kísérletek Majoros kegyesrendi tanár szakavatott vezetése mellett nemcsak remekül sikerülnek, de más, újabb irányban is utörő módon indulnak. Egy német folyóiratnak a mágnes sugarakról írt cikke arra indította a tudós tanárt, hogy a *mágnes patkó sugarával próbáljon fotografálni*. Egy lágy vas patkóba vezette a villamáramot, mely ezáltal delejé lett. A delejes patkó és az alatta levő fegyverzet közé helyezte a papírosba csavart érzékeny fénykép lemezt, melyen a felé rakott olló, gomb stb. gyönyörű lerajolódása volt látható. Azt hisszük, e kísérletek folytatása után a Röntgen sugár titokzatos fátyla fel fog lobbanni.

* **Közegészségügyi ülés.** Nagyvárad város közegészségügyi szakbizottsága vasárnap délután rövid ülést tartott a városházán, dr. Grosz Albert elnöklete alatt. Jelen voltak: Némethy Károly, dr. Vári-Szabó Béla, dr. Kutiák Ágoston, dr. Berkovits Ferencz, dr. Munk Béla, dr. Papp Oszkár honvéd ezredorvos és Szücs Dezső jegyző. Mivel dr. Horványi Ferencz városi főorvos betegsége miatt nem vehetett részt az ülésen, a dr. Németh Sándor ügyét elhalasztották. — A pestis elleni védekezésről folytatott rövid eszmecsere s általán az volt a vélemény, hogy a pestissel szemben országos intézkedés szükséges. — Hosszabban vitakoztak a biharmegyei közkórház területén építeni szándékolt szalmaégető kemence ügye. Dr. Berkovits Ferencz örömmel megadná az építési engedélyt. Dr. Papp Oszkár, dr. Vári-Szabó Béla s még többen, ellene voltak, már csak a kórház szempontjából is a kemence építésének. Végül elhatározták, hogy azon véleményt terjesztik a tanácshoz, miszerint kívánatosabb volna, ha más helyen építenék a kemencét; de ha mégis itt építik, a kémény legalább 12 méter magas legyen.

* **Az ügyvédi kamara köréből.** A nagyváradai ügyvédi kamara Món Gyula volt zilahi ügyvédet, szilágy-csehi kir. közjegyzővé történt kinevezését következtében az ügyvédek névjegyzékéből, saját kérelmére törölte.

* **Papp János jubileuma.** A jubileumok századában szinte páratlan a maga nemében, hogy egy olyan férfi, ki egyaránt kitünő helyet foglal el a társadalomban s a közigazgatás terén, mikor arról van szó, hogy hosszú évi szolgálatainak külső elismerését ünnepeletések útján einyerje, attól nemcsak teljesen elzárkózik, de minden erre irányuló mozgalmat már eleve megsemmisíteni iparkodik. Papp János Biharmegye főjegyzője pár napja 25 év óta áll Biharmegye szolgálatában, hová mint egy szegény román joghallgató lépett be s hol most minden protekció nélkül a főjegyzői díszes állásig jutott el. Köszönheti pedig ezt kiváló szorgalma, karaktere s fáradhatatlan munkarejének, mely nem engedte pihenni akkor sem, mikor a legutóbbi választási sampagne alatt egyhangulag megválasztott képviselő lehetett volna a megye több kerületében s azt visszutasította, mert mitől sem irtózott inkább, mint a feltűnéstől, megmaradt eddigi állásában. Jól esik megemlékeznünk ez alkalommal, hogy a »Tarnóczyak és Bartal Aurélok« korában, a tavalyi októberi választások alkalmával Biharon, hol választási elnök volt, oly pártatlanul

kás súlyosan megsérült a leomlott földtömegtől. Hasonló eset történt K ó s a Lajos munkással. A gázgyár igazgatóját R e e s Emilt és Z i m m e r Károly munkavezetőt vádolták gondatlansággal. A törvényszék a múlt év június havában foglalkozott már ez ügygel, de a kirurgia pótlást rendelt el. Tegnap tárgyalták újból ez ügyet, melyen leginkább a szakértők kihallgatására fektettek főszólyt. R e e s Emilt Dr. V á r a d i Mór védbeszéde után a törvényszék felmentette, Zimmert pedig, kinek védője dr. G y é m á n t Jenő volt, összesen ötven frt pénzbüntetésre ítélte.

Öf sütőtök és hat hónap. Kovács József Szakadaton lakott s hogy valami kedélyes természetű, bizonyította a tegnapi végtárgyalás. Az egész tárgyalás alatt derűtségben tartotta a hallgatóságot. Előadása szerint egy társával pálinkázott s úgy megkívánta a sütőtököket, hogy elment lopni. Tőgyer Ferencnek volt a környéken legjobb és legjobb terménye, az ő kis viskóját törte fel tehát. Páratlan humorral adta elő e tetteit, azt hitte, hogy a »kíváncsiságot« enyhítő körülménynek fogja venni a törvényszék. De biz hiába mentegedezett, ráhuzták a vizes lepedőt, mely egyenértékű volt hat havi börtönnel. Enyhítő körülmény gyanánt tudta be a törvényszék büntetlen előéletét és hogy a feltört helyiségben értékesebb tárgyak is voltak, mihez nem nyult. Az ellopott tökök 40 kr. értéket képviseltek.

Gyujtogatás bosszúból. Tóth Imre sarkadi lakos az Almási-uradalomban volt alkalmazásban, honnét rövid idő alatt elmozdították. Ezért bosszúból az istállót felgyujtotta. A nagyváradi törvényszék már másodízben foglalkozott ezzel az ügygel s Tóth Imrét gyujtogatás büntetésében vétkesnek mondta ki és 2 évi fegyházra ítélte.

IPARÜGY.

Iparoskör választmányi ülése.

Az iparoskör választmánya folyó hó 25-én, Bertsey György ideiglenes elnöksége alatt tartott ülésében, múlt évi július 1-től december 31-ig vezetett pénztári számadásokat, mely szerint a bevétel 751 frt 26 kr a kiadás 653 frt 47 kr, a pénztári maradvány 97 frt 79 kr volt, tudomásul vétetett.

Mészáros József helyettes elnök lemondása tudomásul véve eddigi szives működéséért elismerő köszönet lett megszavazva.

Az új leltár felvételére egy két tagu bizottság küldetett ki Andriska Károly elnökle mellett.

Több tag felvétele és lemondása tudomásul véve 24 frt behajthatlan tagdíj töröltetett.

Ifj. Cser János körgazdának, Budapesten a könyvtár részére bevásárolt 305 kötet újabb irodalmi művek árába 221 frt 15 krt tevő számolása, úgy a könyvtár rendezése, bekötetése és egy könyvtári-jegyzék készítése körüli eljárása jóváhagyatott, fáradozásaiért elismerő köszönet szavaztatott.

Bertsey György azon indítványa, hogy a körpénztári feleslegéből évenként egy agg-iparos, »iparoskör alapítvány« cím alatt 1898. január 1-től kezdve a menházba felvétessék, egyhangulag elfogadtatott, jóváhagyás végett a közgyűléshez beterjesztetik.

A közgyűlés egyben választó ülés megtartására 1897. évi február hó 7-ik napjának délelőtti 10 órája tüzetett ki az iparoskör helyiségében, a tárgysorozat elkészítésével az elnökség bizatott meg.

Felolvasás az iparos ifjaknak. Az iparos tanulóknak, vasárnap ismét felolvasást tartottak. Ez alkalommal dr. T ü r r Lajos főreáliskolai tanár és csillagászati földrajz köréből. Az ügyes hangon tartott népszerű felolvasást zajoson megélnézték.

T A V I R A T O K.

Wlassits és Bánffy.

Budapest, január 25. (Saj. tud. táv.)

A képviselőházban ma általánosan beszéltek, hogy Wlassits, a ki tegnap Bécsben volt, igen sötét ábrázattal s komor gondolatok közt járt-kelt az osztrák főváros utczáin. Lakásán senkit sem fogadott s ha hitelt lehet adni a politikai körökben szélében elterjedt híreknek, úgy Wlassits már nem sokáig lesz miniszteri minőségben. tagja a magyar képviselőháznak; Bánffyrol is azt beszéltek, hogy a Blaskovics-levél nyakát szegte. Mert ő Felsője a király, semmit sem vesz anynyira rossz néven, mint az inkorrektiséget.

A csempészett levél a kaszinóban.

Budapest, január 25. (Saját tudósítók távirata.) Pozitív hír gyanánt beszéltek, hogy Blaskovich Ferencz orsz. képviselő az ismert levélügyet a nemzeti kaszinó foruma elé viszi. és Bánffy eljárására kikéri a nemzeti kaszinó véleményét.

Wlassics Bécsben.

Bécs, jan. 25. (Saját tudósítók távirata.) Wlassics kultuszminiszter tegnap, miután a király által fogadtatott és br. Apor államtitkárral értekezett, Talliani apostoli nuncziusnál egy órai látogatást tett.

A levélsikkasztás jogi szempontból.

Budapest, jan. 25. (Saját tudósítók táv.) Azon ellenzéki képviselők, akik a levélügyben érdekelve vannak, levéltitok megsértéséért és annak tiltott uton való felhasználásáért bünvádi feljelentést tesznek Bánffy ellen. Egyes kormányparti jogászok azt vitatják, hogy a miniszterelnök cselekedete immunitás védelme alatt történt s eszerint nem büntethető.

Murawiew buesuja Dániától.

Budapest, január 25. (Saját tud. távirata.) Koppenhágából sürgönyzik, hogy tegnap az amalienbergi királyi kastélyban nagy díszebéd volt, melyen a királyi család tagjain kívül gróf Murawiew orosz külügyminiszter és az orosz követség tagjai is részt vettek. A dán király poharat emelt az új orosz külügyminiszterre sok szerencsét kívánva új állásához, mely kívánságnak a többi jelenlevők is kifejezést adtak. Murawiew innen a czár egyenes parancsára Párisba s azután Berlinbe megy.

Affér a esent levél miatt.

Budapest, jan. 25. (Saját tud. táv.) A mai ülés szünete alatt J u s t h Gyula és E ö t v ö s Károly meglehetősen hevesen összeszólkoztak a képviselőházban. Justh keményen elítélte Bánffy eljárását az ismeretes levél-ügyben, mig Eötvös helyeselni próbálta, mert szerinte a politikában megengedett eszköz az ilyen fogás. Justhot nagyon bosszantotta ez a frivol felfogás és Eötvöst faképnél hagyva ingerülten távozott a teremből. Hogy lesz-e ennek a gyors lefolyású epizódnak folytatása a Házon kívül, az már legközelebb megválnik.

A pestis.

Budapest, január 25. (Saj. tud. táv.) A rettenetes keleti járvány ellen, mely miatt a képviselőházban is volt már interpelláció, mindenféle védekeznek. B o

urdel tanár, hirneves francia orvos azt állítja, hogy nem kell a behurczolástól tartani, mert a betegség nem szokott továbbterjedni, képesek lennének — így szól Bourdel — legyőzni a betegséget, ha nálunk is megjelennek.

Eskütétel a Burgban.

Bécs, január 25. (Saját tudósítók távir.) Heifert báró a Ferencz-József-rend kancellárja és Chechowitz Konstantin az ujonnan kinevezett przemysli görög-katholikus püspök ma ő felsége kezeibe letette az esküt.

Itélet Peták százados ügyében.

Budapest, január 25. (Saját tudósít. táv.) Itt az a hir van elterjedve, hogy Peták százados, a szombathelyi szerelmi dráma hősté lefokozásra és két évi várfogságra ítélte a hadbiróság.

Árviz a Délvidéken.

Pancsova, január 25. (Saját tudósít. táv.) A rendkívüli eszések következtében az al-dunai árvédelmi területeket a víz egészen elborítja. A csángó telepések összes ősi vetései tönkrementek.

A Népszínház új bérlője.

Budapest, január 25. (Saját tudósít. táv.) A főváros népszínházi bizottsága a Népszínház bérlését ma egyhangulag Porzsol Kálmánnak adta.

Ujabb páros szökés.

Budapest, január 25. (Saját tud. távirata.) Berlinből egy újabb szökés hírére táviratozzák, melynek szereplői: Saurma-Jersch grófnő, egy diplomata felesége és egy közönséges bolti szolga. A szenzációs eset a berlini társaskörökben képzelhető nagy feltűnést kelt.

KÖZGAZDASÁG.

A Biharmegyei Takarékpénztár közgyűlése.

A Biharmegyei Takarékpénztár az új aera alatt mindjobban megerősödik s ezzel együtt szilárdul a közönség bizalma a pénztárat iránt.

Vasárnap tartotta a takarékpénztár évi közgyűlését.

S z u n y o g h Péter alispán elnökölt s 2252 részvény képviselőjében 29 részvényes volt jelen.

Az igazgatóság rövid jelentése a következő:

Az 1896. évi nyereség, levonva a váltótárczánál szükségessé vált 8178 frt 78 kr. leírásnak, nemkülönben az értékpapíralományból, az értékeknek valóságos belértékére való redukálása végett szintén leirt 6316 frt 24 krnak,

50,886 frt 37 kr-ra rug,

melynek felosztását van szerencsénk következőképen javasolni és pedig

4834 frt 01 kr. adassék alapszabály értelmében a tartaléktöke gyarapítására,

6106 frt 36 kr. fordíttassék az igazgatóság, 1526 frt 59 kr. a felügyelő-bizottság jutalékára;

966 frt 80 kr. juttassék a választmányoknak olyképen, hogy a jelenléti jegyek 3 frt 22 kr-jával váltassanak be;

966 frt 80 kr. adassék alapszabály értelmében a nyugdíjalap gyarapítására;

24,000 frt fordíttassék a részvényesek közt felosztandó osztalékra olyképen, hogy az 1896. évi osztalék-szelvény 6 frt-jával váltassék be, összesen 38,400 frt 56 kr.

A fennmaradó 12,485 frt 81 krból adassék a tartaléktöke külön dotálására, még 8083 frt 78 kr., mely összeggel a tartalék alap 47,000 frtra fog emelkedni;

